

www.dereta.rs

Biblioteka
SAVREMENA SRPSKA KNJIŽEVNOST

Urednik
Zoran Bognar

Copyright © ovog izdanja *Dereta*

TIHOMIR STEVANOVIĆ

Čovek na balkonu

Beograd
2020.
DERETA

„Došao si, dakle, u ovaj dom da poništavaš. Šta si poništio u meni? Poništio si jednostavno – pored celog mog prošlog života – mišljenje koje sam uvek imao o sebi.”

Teorema, P.P. Pazolini

*... začuh reči: „Pazi kako hodiš kroz pakao,
idi tako da ne gaziš po glavama
jadne i umorne braće, pazi gde si stao!”
Ja se na to okrenuh i videh pred nama,
pod stopama, jezero koje je tako bilo zaleđeno
da je ličilo na ogledalo, a ni traga vodama.
Nije tok Dunava u zimsko vreme ledeno,
u Austriji, nikada tako prekrila ledena belina,
niti Don nad kojim je nebo sleđeno,
kao što ovde biva, pa i da se Tovarnik planina
tu sručila ili Pijetrapana na ledenu koru,
ne bi ni na najtanjem delu bilo napuklina.”*

*Pevanje trideset drugo: Krug deveti: Izdajnici
Dante Aligijeri, Božanstvena komedija – Pakao*

PROLOG

Ulje ili uljana tehnika slikanja uljem: slikarska tehnika u kojoj se pigment boje spaja pomoću ulja.

Podlogom u slikarstvu nazivamo čvrste površine na kojima se izrađuje slika. Za podlogu u slikarstvu koristi se: drvo, platno, metalne površine, hartija, kartoni, zid i drugi materijali. Najstarija je podloga daska koja se direktno preparira ili se na nju prilepi platno koje se potom preparira i glača i kao takvo služi za slikarsku podlogu. Vremenom, dasku zamenjuje platno, pošto je na njemu moguće praviti slike velikih formata, što na dasci nije bilo izvodljivo, a ujedno i zato što zrnost platna odgovara mnogo više umetničkim potrebama nego rad preko daske.

Kao podloga za uljane slike koristi se laneno ili kudeljno, nebeljeno platno. Tkanje tog platna mora biti platnasto, odnosno sa lica i naličja podjednake strukture. Okomiti i vodoravni konci (osnova i potka) moraju biti od istog konca.

Platno se položi na sto i za njega se pravi kail-ram. Nakon što se platno postavi, počinje se sa njegovim razapinjanjem.

Tutkalo se priprema iskuvavanjem kostiju do stepena kada se dobije želatinasta masa. Ta koštana suština meša se sa kredom i tako se dobija smesa za preparaciju platna za sliku.

Prvo se izvodi jasan i čist crtež. Sredstva za crtanje su ugalj, tempera, tuš, grafitna olovka. Crtanje se započinje tamnijim bojama i ide ka svetlijim tonovima. Boju treba stavljati jednu na drugu, bez dugog mešanja na paleti.

Pastozan ton pokazuje potez četkom, a ti potezi stvaraju slikarske rukopise dajući mu poseban i svojevrsan izraz. Laici misle da je pastozna slika posledica slikareve neveštine i ne znaju kako se time stvara svetlina slike i draž strukture koja se jedino može postići pastoznom bojom.

Pastozna slika deluje više svojom površinom, te odgovara više za tamne prostore. Sliku ne treba započeti lazurnim bojama.

Potslikavanje i preslikavanje stare su tehnike. Pojedini slikari izvodili su potslikavanje precizno sa svim detaljima, dok su drugi potslikavali isključivo flekama. U prošlosti, najčešće su pripreme izvodili učenici, a sliku je završavao majstor ala prima slikanjem.

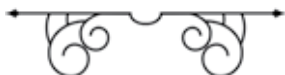
Za završnu obradu upotrebljava se smolasti verni. U starim receptima nalazi se preporuka da se pre verniranja slika opere vodom.

ČOVEK NA BALKONU

Dobro urađeno platno ili drvo na kome se radi, u stanju su da traju i vekovima, te nadžive i državu i epohu u kojoj su stvarani, a kamoli ljude.

Ono što je na slici nema uticaja na trajanje materijala.

DEO PRVI

DECEMBAR 1947.

1.

Ima dana kada se čovek zapita kakav smisao za humor ima Bog.

Upravo takvo pitanje muči inženjera, odmaklog u svoje sedamdesete godine, skroz zamotanog u kaput, šala prebačenog preko usta i nosa, dok se uspinje Birčaninovom ulicom, uvaženog profesora Milutina Milankovića. *Ironija, šta li, to rukovodi onog koji stvara svetove, ništa drugo.* Ne bi ga takve misli morale da ne mora paziti na svaki korak, pipavo čepati, vući stopala lagano preko leda koji, uglačan dečjim sankama i suljanjem na poderanim krpama, cakli na trotoaru. Ni kolovoz nije bolji: rasprtina stvorena od točkova kamiona i automobila po sredini a unaokolo, uz sam ivičnjak, barikade od prljava snega, tako da se nemaš gde pošteno osloniti nogom.

Hoćeš ti o kretanju planeta i padanju svetlosti na Zemlju... Aha... Hoćeš o tome... eto ti sad, izračunaj statiku i nagib,

otpornost i naprezanje, misli dok se oslanja o zidove sivih zgrada. Nekako više sluti kud gazi, nego što to može da vidi. Zamaglile mu se naočare od pare koja suklja ispod dvostruko obmotanog šala na nozdrvama i usnama. Ima li bolje šale nego da stankelja kojeg zanima ledeno doba, slomi kuk na poledici?

Negde od Slavije, mladi glasovi ječe kanjonima od ulica, uz tihe Milankovićeve molitve da ne sretne vesele horiste koji ovih dana kruže Beogradom. Pogledavao je prema ulicama iz kojih su dopirali povici:

– Trst je naš!

– Ne damo Trst!

– Živeo drug Tito!

– Živ'la partija!

– Neka živi, ko joj brani? – promrmlja i odahnu domogavši se se nekako kovane kapije ispred broja 28b.

Tu, u zgradi nekada za rentiranje braće Roš, u parteru, u stanu od sedamdesetak kvadrata, čeka ga stari prijatelj, slikar Paja Jovanović. Već danima uznemiren, neprekidno tragajući za rečju koja bi ga smirila, obraćao se Milankoviću, pozivajući ga na sedeljke, koje su se obično završavale dremanjem u foteljama, među mnogobrojnim platnima naslonjenim na sve strane, u mirisu boja i laka. Nekako je Jovanoviću odgovaralo društvo „čoveka koji ama baš ništa ne shvata ozbiljno“, kako je znao prebaciti Milankoviću. To ga je umirivalo.

– Suviše smo mi matori za ozbiljne stvari, moj Pajo. To je za ovu mlađariju. Nek se ona brine.

Na to bi starac ustajao, skakutao po sobi mašući rukama kao da će svaki čas poleteti i priljubiti se uz visoki plafon, a onda osvrtao prema supruzi Muni, koja se trudila da stoji po strani, decenijama zbunjena tim odnosom dva akademika.

– Vidiš li ti ovo? Čuješ li ga, Muni?

– Čujem, Pavel, čujem.

– I on mi to kaže! On! Lako je njemu! – grmeo je umetnik, kao da njegov sagovornik i nije tu.

Ovakvi razgovori nisu bili ništa novo, kao ni Pajino ponašanje. Naprosto, temperament mu je bio takav.

To „*lako je njemu*“, Milanković je mogao i da shvati. Nije imao mladu ženu poput slikara. Jovanović se kasno oženio, već se približivši šezdesetim, devojkom od svega dvadeset i četiri godine, ćerkom svog kućepazitelja u bečkom stanu. Čekao je da postane punoletna i odmah se venčашe. Nije to moglo da prođe bez raznoraznih zburadih komentara vazda zavidnog sveta. Govorkalo se da je slavni i naopak miljenik dvorova i bogataških kuća, džepova dobro nabijenih novcem, iskoristio tuđu sirotinju i sklopio posao sa kućepaziteljem, koju godinu mlađim, za izdašnu svotu. Tačnije, kako je sebi kupio ženu i omiljen model.

– To govori o tome kakav je karakter! I to nam je dika i uzor?! To negdašnji najmlađi član učenog društva?! – mrmljale su beogradske dame, mlatarajući lepezama pred licem kao da teraju kužan zadah, a u stvari prikrivajući reči koje su se raspršivale unaokolo, u vazduhu uskomešanom

od silovitog treskanja lepezicama i maramicama. Diskretne dame trgovačke i kćeri ministarske!

– Iste te! Iste! Gužvaju se pred mojim vratima i trpaju preko reda portret da im načinim! Jeste! Iste te, moj Milutine, izbijaju zadnji dinar muževima iz džepa, kako bih ih ja namalao lepšim nego što jesu! A ovamo ispiraju usta sa mnom. U modi sam kao zlatan zub! Dođe sezona zlatnih zuba, te čupaj zdrave i meći žute, šljašteće! Sad naišla moda imati portret koji sam ja sačinio. Nisam trebao ni dolaziti u Beograd. Nikako. Ali šta mogu kad me vuklo? I dovuklo mečki na rupu! Kao da nisam znao kome idem! Među kakve dolazim.

Tako je, onda, tridesetih godina, znao besneti Jovanović do koga su te glasine dopirale. Milanković je i tad, kao i sad, samo klimao glavom i govorio mu kako pas laje a vetar nosi. Nije hteo slikaru da pominje ni pravi razlog sve češćeg dolaska u Srbiju. Naglo siromašenje poražene Austrije dovelo je do istog takvog naglog prelivanja bogatstva u zemlju pobednicu nakon Velikog rata. Platežna klijentela nije više sedela po bečkim salonima. Moćni liferanti, bankari, naglo obogaćeni ratni profiteri i plemstvo čiji su očevi trčali za svinjama i tukli se oko sinora preko prošća vilama, baškarili su se u kožnim foteljama iza debelih zidova zgrada koje su nicalle niz još kaljave ulice Beograda, neprirodno stvorene kao i njihovi vlasnici. Jovanović je sve češće dolazio u Srbiju, dok se ne smesti u iznajmljen stan trideset i devete, nadajući se kako će se okučiti van Beča u kojem su defilovali kukasti krstovi. Međutim, rat je to presekao,

zaustavio planove oko izgradnje ateljea koji je trebalo da bude veći i raskošniji od onog u Austriji.

Zaglavljnjen tih ratnih godina sa ženom u gradu po kome su štrapacirali osvajači, ne snalazeći se u opštoj konfuziji, slikao je minijature, a od dokonosti i samog Milankovića, sve sklanjajući se od mogućih naručilaca koji znaju biti nezgodni u smutna vremena kada se zna da će neko pobediti, samo nije sigurno ko.

– I to može biti nezgodno... ako pobednik dođe i zatekne nešto sa tvojim potpisom na zidu onoga koji je juče pucao na njega – govorio je, poverljivo se naginjući prema prijatelju, smeškajući se ironično dok je slikar crveneo u licu.

Milanković se prisećao, kao u kovitlacu, svih onih godina koje su proveli u susretima, isprva kraćim, posle sve dužim, sedeljki svedenih na beznačajne razgovore dok ne prođe vazдушna opasnost. Život je, nekako, izgledao jednostavniji kada su bili iznad Kumanova, kada su se prvi put sreli u balkanskom ratu: on kao šifrant, a Paja ponet idejom da može oslikati junaštvo oslobodilaca Stare Srbije.

– Ko bi rekao da prođe već toliko godina? – izreče Milanković naglas. Osvrnu se, zabrinut da ga je neko još mogao čuti i pomisliti da je izlapeo, pa sam sa sobom priča. Došavši samom sebi smešan na toj belini i glatkom ledu, nasmeja se i skinu naočare, te ih protrlja o rever, koliko da skloni izmaglicu sa njih, otvori kapiju i krenu prema ulazu.

Decembarski mraz iskrio je kroz inje po sivim zidovima ispred njega.

SADRŽAJ

PROLOG	7
DEO PRVI: decembar 1947.	13
DEO DRUGI: januar 1948.	111
DEO TREĆI: oktobar 1954.	211
EPILOG	225
BELEŠKA O AUTORU	227

Tihomir Stevanović
ČOVEK NA BALKONU

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Smilja Bogdanović

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-287-3

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2020.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-31

СТЕВАНОВИЋ, Тихомир, 1956–

Čovek na balkonu / Tihomir Stevanović. – 1. Deretino izd. –
Beograd : Dereta, 2020 (Beograd : Dereta). – 228 str. ; 21 cm.
– (Biblioteka Savremena srpska književnost / [Dereta])

Tiraž 1.000. – Beleška o autoru: str. 227–228.

ISBN 978-86-6457-287-3

COBISS.SR-ID 282798860